

2018

CONFLICTES SOCIOECOLÒGICS: LA RECUPERACIÓ DE LA PAGESIA METROPOLITANA

CONCLUSIONS TAULA DE DEBAT I PARTICIPACIÓ

Treball coordinat:

Josep Espluga Trenc

Col·laboradors:

Onditz Portabella

Metodologia:

El present cicle de debats ha consistit en generar un diàleg deliberatiu entre persones provinents de diferents àmbits (administracions públiques, sindicats agraris, associacions, ONGs, persones a títol individual, etc.) interessades en el tema. Aquestes persones es van reunir quatre vegades al llarg de sis mesos (novembre 2017 – abril 2018), amb la següent seqüència:

En la primera sessió, cinc ponents experts van exposar dades i expectatives respecte l'activitat agrària a l'àmbit metropolità, per tal de configurar una diagnosi preliminar de la situació.

En la segona sessió, a partir de la diagnosi de la sessió anterior, es va propiciar un debat al voltant de dues preguntes: i) En quina mesura tindria sentit promoure l'activitat agrària al territori de l'AMB?; ii) En cas que tingués sentit, quins inconvenients u obstacles caldria superar per a fer-ho?

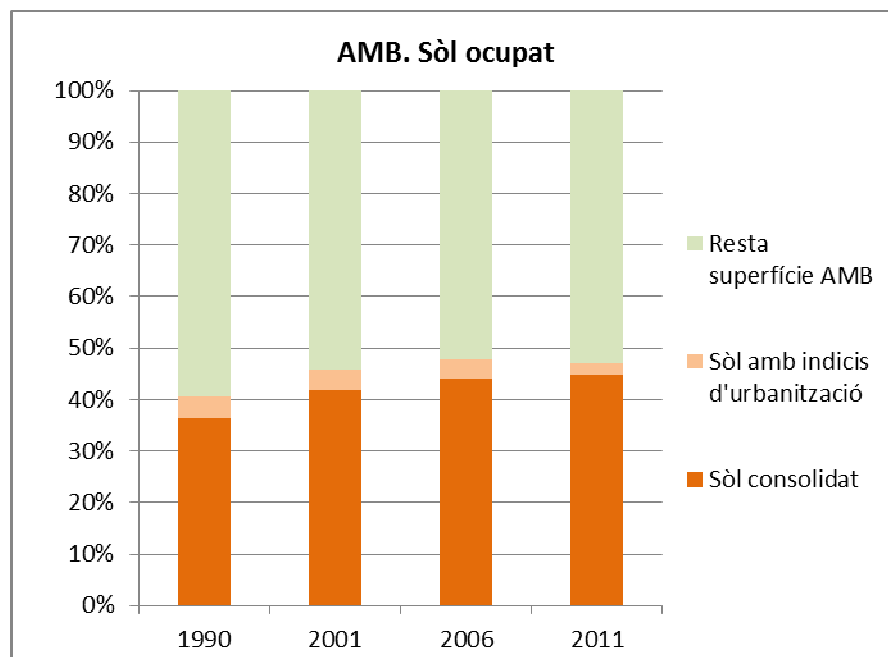
En la tercera trobada, es van tornar a discutir amb profunditat els resultats de la sessió anterior, i es va plantejar a debat la qüestió de qui ho podria promoure i de quina manera.

Per a la quarta sessió, es va elaborar un document de síntesi de tota la informació generada al llarg del procés deliberatiu, que es va passar a totes les persones participants per tal de fer-hi esmenes i/o modificacions pertinents, per a ser presentat i discutit en una sessió final de devolució pública.

LA RECUPERACIÓ DE LA PAGESIA METROPOLITANA

1. CONFLICTES I SITUACIÓ DE L'ACTIVITAT AGRÀRIA AL TERRITORI DE L'AMB

L'agricultura, la ramaderia i la gestió forestal poden ser un poderós instrument per a una nova concepció del planejament urbanístic capaç de transformar els espais oberts de l'àrea metropolitana d'acord amb les necessitats socials, econòmiques, ambientals i polítiques del segle XXI. Una inèdita ruralització, que fins fa poc temps podia semblar un anacronisme, permetria apropar els recursos alimentaris a les poblacions que els consumeixen en el marc d'una economia de cicles curts i tancats. Seria també una nova manera d'entendre el sistema agroalimentari que contribuiria a reduir la petjada ecològica metropolitana sobre el territori (menys volum de transport de llarg recorregut), incrementaria la justícia del repartiment dels beneficis de la producció i distribució i incidiria positivament en la salut i estils de vida de la població urbana (major accés a aliments de temporada i de proximitat, modes de vida més saludables, etc.). Tanmateix, aquestes propostes ensopeguen amb una sèrie de inèrcies i dinàmiques metropolitanes i es visibilitzen a través de diversos conflictes sobre el territori.

Gràfic 1 Evolució de la urbanització del territori de l'AMB

Durant les darreres dècades les zones urbanes han augmentat (gràfic 1), al temps que les superfícies forestals de l'àmbit de l'AMB també ho han fet, però les superfícies agrícoles s'han reduït dramàticament. Aquest procés ha anat acompanyat de conflictes visibles com ara el relatiu als espais agrícoles del Baix Llobregat, on davant l'amenaça del projecte d'Eurovegas va sorgir una àmplia mobilització ciutadana organitzada al voltant de la Plataforma No a Eurovegas, o les mobilitzacions per la defensa de l'àmbit agrícola de Can Trabal a l'Hospitalet de Llobregat, la disputa entorn de la Torre Negra a Sant Cugat del Vallès, o del corredor agrícola del Centre Direccional de Cerdanyola del Vallès. A aquest sentiment generalitzat s'hi afegeixen les dificultats en el relleu generacional i l'accés a la terra de la pagesia, problemàtica que han denunciat diverses institucions i entitats, com l'Ajuntament de

Torrelles de Llobregat, la Unió de Pagesos o l'associació Terrafranca (que focalitza els seus esforços en connectar propietaris de terrenys cultivables amb els col·lectius emergents interessats a fer-ho), entre altres. Diversos col·lectius i plataformes com la Plataforma en Defensa del Patrimoni Natural de Catalunya, reclamen també un debat sobre com poden compensar-se els serveis ambientals que es generen a determinats municipis i zones per al conjunt metropolità.

Generar una compensació justa a partir de l'anàlisi dels serveis ambientals que produeixen certs municipis és un possible repte per a la solució d'aquest conflicte. Tal i com es postula des de la Unió Europea, cal impulsar les infraestructures verdes metropolitanes, tot gestionant-les mitjançant la dinamització i preservació dels mosaics agroforestals, entesos com a xarxa de valor ecològic, planificada per garantir la prestació dels serveis ecosistèmics i el manteniment dels processos ecològics i la connectivitat ecològica i paisatgística. I en tot això les noves agricultures juguen un paper essencial.

Tenint en compte tot el que s'ha exposat, s'identifiquen tota una sèrie de conflictes al voltant d'aquestes temàtiques presents a l'àrea metropolitana (gràfic 2)

Gràfic 2: Mapa de conflictes al voltant de l'agricultura metropolitana (no exhaustiu).

1. Problemàtiques de la recuperació agroforestal del Garraf-Ordal. / 2. Problemàtiques de l'accés als terrenys aptes per les activitats agroforestals. / 3. Necessitats de noves figures de comercialització de l'agricultura de proximitat. / 4. Necessitats de noves formes de gestió per l'agricultura urbana i periurbana. / 5. Problemàtiques de la recuperació agroforestal a Collserola. / 6. Problemàtiques de la coexistència de les acivitats agroforestals i els espais de valor ecològic.

Aquests conflictes són el punt de partida per la recerca de documentació, per les exposicions de partida fetes per investigadors i per la determinació dels agents a implicar en el cicle de debats ambientals, tant pel que fa a les administracions, com pel que fa les persones expertes i a les plataformes i altres organitzacions que han participat en els debats.

D'entrada, s'observa que l'activitat agrària ocupa un paper relativament marginal en el desenvolupament socioeconòmic metropolità. En general, es tracta d'una agricultura amb un pes molt petit però són explotacions amb produccions d'alt valor afegit i estratègiques per a la conservació de l'activitat agrària de l'AMB. Des del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació es duen a terme diversos programes i mesures en favor d'aquesta pagesia.¹ Majoritàriament les explotacions d'aquest entorn, d'horta i/o fruita, no han generat drets per percebre els ajuts directes de la PAC, però sí són beneficiaris de la resta d'ajuts, com ara els del segon pilar: ajut a la instal·lació de joves agricultors, ajut a la competitivitat agrària, a la mitigació del canvi climàtic, ajut a la diversificació de l'activitat agrària i els ajuts agroambientals, com ara, l'agricultura ecològica.

La poca visibilitat que tenen les activitats agràries metropolitanas és un handicap important a l'hora de pensar en formes de garantir-ne el seu futur. Les dades mostren com històricament l'activitat agrària metropolitana ha tendit a disminuir de manera important. Un estudi d'Annalisa Giocoli,² tècnica del Pla Director de l'AMB, demostra que, mentre l'any 1956 unes 24.700 hectàrees de tota la superfície de l'AMB eren conreus, en l'actualitat la xifra ha caigut a unes 5.700 ha, cosa que encaixa amb l'increment de sòl urbà, que en aquest mig segle ha passat d'un 15% del total de la superfície a un 48%. Tot i això, a l'AMB encara hi ha un potencial de 5.600 hectàrees de terres amb potencial agrari, que ara són boscos o terres abandonades. Per tant, el territori de l'AMB conserva encara un important potencial agrari, sovint invisibilitzat i poc present en les prioritats polítiques.

No obstant això, el territori AMB compta amb l'agricultura del Parc Agrari del Baix Llobregat, un espai que no juga un paper tan marginal i que és cada vegada més visible en les dinàmiques metropolitanas. En la primera sessió d'aquest cicle de debat, el gerent del Parc³ va explicar que es tracta d'un espai delimitat que compta amb una cert grau de protecció urbanística (com a sòl agrari), amb un cert compromís de garantir-ne el futur per part de diverses institucions públiques (gràcies a una lluita històrica de la pagesia local), amb un projecte definit (consensuat entre diferents actors) i amb un ens gestor capaç de coordinar-lo i promocionar-lo. Tanmateix, fins ara no s'ha pogut permetre el luxe de decidir quin tipus d'agricultura s'hi hauria de desenvolupar, cosa que pot generar alguna disfunció entre els valors que promou i la realitat amb la que compta, tot i que cada vegada s'avança més cap a un model compatible amb les demandes socials i ambientals contemporànies.

---

¹ Ponència de Marta Esparza (Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació) en el marc de la Taula de debat i participació 'Els conflictes per la recuperació de la pagesia metropolitana', Barcelona, 21-11-2017

² Giocoli, A. (2016), DINAMITZACIÓ DE L'ESPAI AGRARI METROPOLITÀ – una aproximació. Estratègies urbanístiques per un model agroecològic a l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Treball Final de Postgrau en Dinamització Local Agroecològica – UAB.

³ Ponència de Raimon Roda (Gerent del Parc Agrari del Baix Llobregat) en el marc de la Taula de debat i participació 'Els conflictes per la recuperació de la pagesia metropolitana', Barcelona, 21-11-2017

En canvi, altres territoris de l'AMB no han pogut assolir un grau similar de protecció i de capacitat de gestió amb uns objectius comuns. Per exemple, l'àrea de les muntanyes del Baix Llobregat és una zona d'especial vulnerabilitat sotmesa a diverses problemàtiques (intensa especulació urbanística, elevat risc d'incendis, etc.) que poden condicionar força el seu futur. Com explica l'alcalde de Torrelles de Llobregat,⁴ es tracta d'una zona amb una història agrària i forestal rellevant, en la que durant les darreres dècades l'agricultura i ramaderia s'han convertit gairebé en una anècdota, però que amb models adaptats a les noves necessitats socials i ambientals podrien tornar a ser un projecte de futur. En els debats mantinguts, s'estima que aquest hipotètic futur requeriria d'un acompanyament que només pot provenir del sector públic (alguna cosa equivalent a la que ja es fa al Parc Agrari del BXLL, però des d'una òptica de muntanya).

De fet, en aquest sentit, en la primera sessió de debat es va descriure el procés de dinamització agroecològica que s'està duent actualment al Parc de Collserola (projecte 'Alimentem Collserola'),⁵ impulsat per l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès i el Consorci del Parc Natural homònim. Es tracta d'un territori on l'abandonament agrari ha estat molt acusat però on encara hi hauria un bon potencial de reactivació d'acord amb nous criteris agroecològics, cosa que resulta atractiva per a diferents ajuntaments de la zona per a donar resposta a diferents demandes socials, econòmiques i ambientals. S'observa que un procés de dinamització dels actors locals pot ser una bona forma de generar xarxa i activar projectes de recuperació de l'activitat agrària amb models més sostenibles i adaptats a les necessitats actuals.

L'acompanyament públic es planteja com a necessari, però també hi ha espai per a iniciatives privades com les que, per exemple, s'estan duent a terme des de la Xarxa de Custòdia del Territori (XCT) tot promovent diferents fórmules d'acord de custòdia entre propietaris de terra cultivable i pagesia que beneficien a totes dues parts.⁶ Tot i que fins ara aquests acords s'han fet principalment en espais forestals, podrien jugar un paper important en l'àmbit de l'agricultura periurbana. Hores d'ara no s'han implementat gaire al territori AMB, però podrien ser instruments molt útils si es donessin les condicions esperades (protecció del sòl agrari, plans urbanístics que reservin un paper a l'agricultura local, etc.).

De les exposicions i els debats subsegüents se'n desprenen tres qüestions bàsiques a intentar respondre:

1) Com justificar la necessitat de promoure activitat agrària al territori AMB?

---

⁴ Ponència de Ferran Puig i Verdager (alcalde de Torrelles de Llobregat) en el marc de la Taula de debat i participació 'Els conflictes per la recuperació de la pagesia metropolitana', Barcelona, 21-11-2017

⁵ Ponència d'Helena Bech de Careda (Ajuntament de Sant Cugat del Vallès) en el marc de la Taula de debat i participació 'Els conflictes per la recuperació de la pagesia metropolitana', Barcelona, 21-11-2017. El projecte de transició agroecològica 'Alimentem Collserola' està coordinat per Arran de Terra: <https://arrandeterra.org/tag/alimentem-collserola/>

⁶ Ponència de Jofre Rodrigo (Xarxa de Custòdia del Territori) en el marc de la Taula de debat i participació 'Els conflictes per la recuperació de la pagesia metropolitana', Barcelona, 21-11-2017. La XCT recentment ha participat en el projecte europeu 'Acces to Land' amb resultats força interessants en aquesta qüestió: <http://www.accesstoland.eu/-Xarxa-de-Custodia-del-Territori->

Si les regles del lliure mercat no la fan sostenible econòmicament, cal intentar revifar-la? La resposta de les persones participants en els debats és que sí, però no de qualsevol manera. Com es justificaria?

2) Quin tipus d'activitat agrària pot satisfer aquests criteris?

Caldria valorar en quina mesura cadascun dels diferents tipus d'agricultura (convencional intensiva o extensiva, ecològica o agroecològica) pot permetre avançar vers un escenari que justifiqui la intervenció dels poders públics (per compensar els beneficis i valors que l'agricultura pot aportar al territori AMB).

3) Quines haurien de ser les estratègies i mecanismes adequats per a promoure l'activitat agrària al territori AMB?

Si acceptem els arguments anteriors respecte a la conveniència o necessitat d'intervenció dels poders públics per a protegir i promoure l'activitat agrària al territori AMB, de quina manera seria més adequat fer-ho? Qui ho hauria de fer i com?

2. CONCLUSIONS DE LA TAULA DE PARTICIPACIÓ

a) PER QUÈ CALDRIA PROMOURE L'ACTIVITAT AGRÀRIA AL TERRITORI AMB?

D'acord amb els debats realitzats, els arguments que justificarien la promoció d'agrària al territori de l'AMB es poden classificar de la següent manera:

Funcions econòmiques

Els arguments econòmics tenen a veure amb les possibilitats que obre la proximitat entre producció i consum al territori metropolità, que permetria múltiples fórmules de connexió entre oferta i demanda d'aliments.

— Nous perfils professionals i inserció laboral:

Una activitat agrària renovada podria constituir un motor per a la creació d'iniciatives econòmiques relacionades amb diferents parts del sistema agroalimentari: producció, transformació, distribució i comercialització, gestió de residus en format d'economia circular, assessorament, etc. Això propiciaria l'aparició de nous perfils professionals, així com la recuperació de professions agràries que s'han anat perdent. En aquest sentit, es debat en quina mesura una nova pagesia metropolitana podria ser una via d'inserció laboral en zones amb taxes d'atur elevades, en particular per a persones joves.⁷

Iniciatives d'aquest tipus requeririen d'un acompanyament públic en forma d'espais 'test' o 'incubadores agràries', que facilitin l'accés de noves persones a l'activitat agrària (una nova pagesia metropolitana)⁸ i consolidar la ja existent. També podria ser una oportunitat per a l'agricultura a temps parcial. Es proposen explotacions agràries (ecològiques) productives gestionades de forma comunitària o compartida, en la que les persones sòcies hi puguin treballar a mitja jornada o amb fórmules d'economia cooperativa.

La clau del debat, no obstant això, se centra en com aconseguir la rendibilitat necessària per a fer viable l'agricultura metropolitana. Queda clar que és indispensable que hi hagi una pagesia professional, capaç de guanyar-se la vida dignament amb la seva activitat agrària. Però també són clars els obstacles derivats de la imparable pressió urbanística que amenaça constantment la viabilitat de la comptabilitat econòmica agrària en aquest territori. La viabilitat econòmica només podria arribar de la mà d'una neutralització de la pressió especulativa sobre els preus del sòl, cosa que implicaria

---

⁷ És el cas, per exemple, d'iniciatives com la que s'ha desenvolupat a l'horta de la ciutat de Saragossa, on mitjançant un projecte europeu LIFE es va dur a terme un ambiciós projecte d'inserció laboral a través de la formació i cessió d'espais cultivables a nous productors ecològics.

[<http://www.zaragoza.es/ciudad/medioambiente/huertas/>]

⁸ Exemples d'incubadores agràries o espais test ja funcionen en altres llocs, com és el cas del Viver de Rufeia a l'horta de Lleida (<http://urbanisme.paeria.cat/sostenibilitat/horta/viver-dagricultors-de-rufeia>), i hi ha altres propostes en fase d'estudi al Pla de Palou (Granollers), a l'Escola de Pastors de Catalunya, etc. Un interessant treball de Neus Monllor identifica els elements necessaris per poder posar en marxa un projecte a partir del Pla d'implementació de la Xarxa d'Espais Test Agroalimentaris del Ripollès

[<http://llaurantbarcelona.info/espais-test-agraris/>]

necessàriament un tractament especial d'aquesta activitat en aquest territori (en forma de protecció urbanística, de la compensació per altres funcions que desenvoluparia l'agricultura, etc.).

— Noves formes de connexió producció-consum

El territori AMB és especialment interessant per a la producció d'aliments a causa de la proximitat d'una gran massa de potencials consumidors. Aquesta proximitat facilitaria la creació de circuits curts de comercialització, que podrien proporcionar a la pagesia una renda més digna que la del model agroindustrial convencional, basat en circuits llargs (agroexportadors) i altament dependent d'agents intermediaris que acaparen bona part del valor afegit del producte final.

Els mercats de pagès (locals) serien un exemple d'aquests circuits curts, però n'hi hauria d'altres com venda directa en finca, grups de consum, cooperatives pagesos-consumidors, agricultura amb suport de la comunitat, economats promoguts per pagesos, centrals de compres, etc.

És important anar més enllà dels grups de consum ecològic, que abasten a un perfil social molt determinat (activista) i amb un model que sembla haver tocat sostre, i obrir canals més accessibles a la població en general: mercats municipals, mercats de pagès, càterings, menjadors escolars, menjadors comunitaris, agricultura amb suport de la comunitat, etc. La compra pública jugaria un paper clau en el desenvolupament d'aquests canals.⁹

— Innovació i qualitat

La proximitat permetria també introduir al circuit alimentari productes de major qualitat (frescos), cosa que facilitaria la promoció de marques locals (Km 0, ecològic, etc.). Tot plegat, podria comportar iniciatives innovadores des del punt de vista tecnològic, organitzatiu o social (amb major equitat, etc.). Es posa l'exemple de Bici-Clot com a xarxa de distribució sostenible, o de Katuma.org com a xarxa informàtica cooperativa de distribució de productes ecològics.

La innovació no es contradia amb el manteniment de certes tradicions agràries. De fet, un aspecte innovador pot ser la recuperació, en un nou context, de cultius, varietats tradicionals o coneixements que el sistema agroindustrial va tornar obsoletes perquè no s'adequaven a un model de monocultius i agroexportador, però que podrien ser útils per a nous models agroalimentaris.

— Potencial turístic

Un altre vessant econòmic que es comenta en el cicle de debat té a veure amb el potencial turístic i d'oci que poden tenir els espais agraris metropolitans. Caldria analitzar amb cura com es podrien compatibilitzar els dos tipus d'usos, agraris i d'oci, sense que uns quedessin supeditats als altres, ja que

---

⁹ La compra pública s'està desenvolupant a partir d'experiències de menjadors escolars ecològics, com els impulsats per l'Associació Menjadors Ecològics (<http://www.menjadorsecologics.cat/>). La Central de Compres del Maresme abasteix de producte fresc d'horta els menjadors escolars d'11 centres docents de la comarca (<http://www.ccmaresme.cat/11355>), i l'empresa Ecocentral ja proporciona fruita i verdura ecològica a 48 menjadors escolars (<http://ecocentral.cat/>). Un estudi fet per Gemma Francès (2017) sobre "Els circuits curts de comercialització al Parc Agrari del Baix Llobregat: Les potencialitats de la provisió de productes hortofrutícoles als menjadors ecològics escolars de la comarca", impulsat per l'AMB, ha propiciat que l'Ajuntament del Prat del Llobregat s'hagi proposat accions en aquest sentit.

es podria córrer el risc de transformar els espais productius en mers escenaris de recreació d'activitats urbanes. En tot cas, es percep l'oportunitat de vincular producte-paisatge-cultura, en particular a través de projectes de dinamització cultural, educació ambiental, etc.

— Resiliència socioeconòmica i alimentària

En definitiva, es percep que la promoció d'activitats agràries al territori AMB contribuiria a diversificar l'economia de la zona, i, tot plegat, contribuiria a la resiliència del sistema econòmic metropolità en general, i del sistema alimentari en particular. Potenciar l'activitat agrària al territori comportaria una notable capacitat productiva davant possibles shocks de la cadena d'aprovisionament global (una cosa no descartable si es tenen en compte les previsions de triple crisi energètica –pic del petroli–, ambiental –canvi climàtic– i econòmico-financera global). Es tracta d'una opció que encaixaria perfectament amb els plans d'adaptació al canvi climàtic requerits pels acords polítics globals, que totes les polítiques públiques hauran d'anar incorporant si es volen complir els compromisos adquirits.

Funcions de qualitat ambiental / salut

L'activitat agrària al territori AMB pot comportar unes rellevants funcions ambientals, de qualitat urbana i d'ordenació del territori.

Per un costat, contribuiria notablement a la preservació de la complexitat del mosaic agroforestal, tot oferint una sèrie de serveis ecosistèmics com:

- Cobertura vegetal com a embornal de CO₂ (a nivell urbà també: terrats-espais públics).
- Recàrrega d'aqüífers.
- Tancament de cicles ecològics, en particular el cicle de la matèria orgànica.
- Prevenció de risc d'incendis.
- Lluita contra l'erosió.

Per un altre costat, milloraria la sostenibilitat i qualitat ambiental de la ciutat:

- Permetria mitigar els efectes del canvi climàtic a la ciutat.
- Contribuiria a la millora de la qualitat de l'aire.
- Proveiria una part de l'alimentació amb baixa petjada de carboni.
- Generaria nous espais urbans amb funcions ambientals / espais oberts: Terrats ecovegetals, horts urbans, etc.
- Permetria la preservació dels espais construïts.

Finalment, s'observa que l'activitat agrària tindria una clara funció d'ordenació urbanística, del paisatge, manteniment del territori.

- Permetria augmentar la qualitat del territori.
- Afavoriria el manteniment d'aquesta qualitat, en termes ambientals, de paisatge, de freqüentació, de salut, etc.
- Contribuiria a la preservació de paisatge, en particular del paisatge rural annex al paisatge urbà.

Funcions d'educació ambiental / sensibilització

L'activitat agrària en el territori AMB podria ser una potent eina pedagògica, un element a partir del qual dissenyar i desenvolupar activitats d'educació ambiental. La proximitat a les ciutats metropolitanas faria

que fos més fàcil incidir en educació ambiental en escoles, col·lectius, visites, tallers amb escolars, caus, etc. També facilitaria augmentar la consciència sobre els serveis ecosistèmics que proporciona l'agricultura i ramaderia entre sectors de població urbans habitualment allunyats dels entorns naturals. En aquest sentit, es podrien posar en marxa una sèrie de serveis estratègics i educatius a la ciutat, en termes de natura, medi ambient, ecologia, reciclatge, salut, alimentació, etc.

Així mateix, les xarxes alimentàries alternatives també podrien tenir una dimensió pedagògica per a una població molt urbana i tradicionalment poc conscient del que representa alimentar una gran ciutat, tant en termes col·lectius (logístics) com individuals (valor social de l'alimentació).

La promoció d'activitats agràries al territori AMB permetria també visibilitzar tot un patrimoni cultural amagat i una sèrie de tradicions històriques útils per a entendre els orígens del territori i la seva evolució, i permetria reivindicar un territori metropolità singular amb uns espais agraris de qualitat i no perifèrics (generaria identitat col·lectiva, tot donant visibilitat i sentit a un projecte territorial comú).

Funcions de benestar social

L'activitat agrària al territori AMB facilitaria també la promoció de propostes i accions útils des d'una perspectiva de 'serveis socials'. Caldria tenir cura de delimitar bé les dues branques d'agricultura urbana i periurbana: per un costat, l'activitat agrària professional dedicada a la producció d'aliments amb objectius d'abastir el consum de les persones de manera sistemàtica i reglada; i, per un altre costat, l'agricultura amb finalitats socials i d'oci, que es desenvolupa fonamentalment a partir d'horts urbans, socials, comunitaris, en precari, etc.¹⁰

---

¹⁰ A través de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) s'ha realitzat un exhaustiu estudi sobre les contribucions passades, actuals i futures a la sostenibilitat del territori metropolità de l'agricultura urbana i periurbana en termes ambientals, econòmics i socials (Marull et al. 2016). Els resultats mostren com la producció urbana i periurbana d'aliments en l'àmbit metropolità fa una contribució significativa al benestar social, ambiental i econòmic d'aquest territori.

També s'observa que tot i que Barcelona va ser pionera en la implantació d'horts municipals, actualment la majoria de municipis de l'AMB tenen implementada alguna iniciativa d'horts municipals o estan en procés de fer-ho (el 2015 hi havia més d'una cinquantena de zones d'horts municipals, pràcticament el doble que el 2009). Pel que fa als horts comunitaris, quasi tots els identificats els anys 2009 i 2015 es troben al municipi de Barcelona, la majoria ubicats en terrenys classificats com a "Parcs i Jardins urbans" o com a "Equipaments comunitaris i dotacions".

D'acord amb els autors de l'estudi, "la crisi econòmica suposa un revulsiu per a l'activació de les iniciatives d'horts en precari (...). Aquesta crisi econòmica també activa encara més la posada en marxa d'aquestes iniciatives, lligades a cooperatives de consum agroecològic i al moviment del 15M. Aquestes propostes, amb voluntat transformadora, estan desencadenant dinàmiques socials de reivindicació d'un sistema agroalimentari basat en els productes ecològics i en els canals de proximitat, que fa que es traslladi a altres esferes. Això pot repercutir en el creixement de la demanda d'aquests productes i en la implantació de noves iniciatives basades en criteris de producció agroecològica a l'àmbit metropolità, reforçant encara més el valuós paper dels espais agraris periurbans" (Marull et al., 2016: 90).

Font: Marull, J. (dir.), Domene, E. (coord.); García, M.; Cañas, C.; Cattaneo, C.; Coll, F.; Queralt, E. (2016). Agricultura Metropolitana. Agricultura urbana i periurbana a l'àmbit metropolità de Barcelona: beneficis econòmics, socials i ambientals.

<http://www.amb.cat/documents/11696/6186679/Agricultura+metropolitana/1c899a9a-1116-435f-b69f-68e9a34b7877>

En aquest sentit, els espais agraris urbans poden constituir espais de millora de la convivència, que afavoreixin la cohesió social (inclusió). Per exemple, els 'horts urbans' poden jugar un paper rellevant a l'hora d'activar el teixit social dels barris. Aquestes iniciatives poden servir per a regenerar espais degradats socialment i urbanísticament. Per exemple, es parla dels efectes positius de l'horta a temps parcial (en barris dormitori o en urbanitzacions com a dinamitzador social). Però poden jugar una funció important en qualsevol tipus de barri, ja que la millora de la convivència i la generació de teixit veïnal és necessària a tot arreu. Per a que puguin complir aquesta funció, aquests espais han de ser gestionats de manera que afavoreixin l'apoderament social de les persones participants (és a dir, requereixen d'una certa innovació social, fórmules organitzatives participatives, garantia d'accés, etc.).

A més, certes activitats agràries (horts socials i horts comunitaris) poden tenir una dimensió terapèutica, de millora de la salut psicosocial. Aquests espais poden ser espais de salut comunitària (cosa que enllaçaria amb l'obligació que tenen els Serveis d'Atenció Primària de fer tasques i projectes de promoció de la salut a nivell local).

En tot cas, és convenient mantenir clara i delimitada la diferència entre les activitats agràries productives i professionals i les activitats d'horta urbana amb component social, ja que barrejar-les podria comportar entrebancs a totes dues (principalment per competència per accés a l'escassa terra disponible, aigua, etc., però també per dificultats de convivència a causa de les diferents lògiques que les impulsen). Per això, en els debats se suggereix que els horts s'haurien de situar en espais 'buits' de la ciutat o nuclis urbans, però no tant a les zones agràries de la plana del Delta o del territori agrari AMB.

No obstant això, hi ha un tipus d'activitat agrària que estaria en una posició intermèdia: l'agricultura social. Al territori de l'AMB existeixen diverses iniciatives d'agricultura social, sovint impulsades per entitats socials de suport a persones amb discapacitat o en risc d'exclusió social, que comporten tota una sèrie de valors i beneficis socials, econòmics i ambientals dignes de tenir en compte.¹¹ Aquestes iniciatives tindrien en el territori metropolità un lloc ideal.

Finalment, es destaca la possible influència de l'agricultura urbana en la millora de la qualitat de vida de la població metropolitana, des del moment que pot contribuir a humanitzar els ritmes de la vida quotidiana (reduir la 'velocitat' de les activitats humanes), tot contribuint a promoure hàbits més saludables i sostenibles.

---

¹¹ Un imprescindible estudi liderat pel professor Antoni Tulla (2017) aborda la situació de l'agricultura social a Catalunya (<https://agriculturasocialcat.wordpress.com/>). S'observa que s'ha desenvolupat principalment com a eina d'inserció sociolaboral i com a teràpia ocupacional, per donar resposta a les necessitats del col·lectiu de persones amb discapacitat intel·lectual. En els darrers 30 anys, han anat sorgint iniciatives privades motivades majoritàriament per les necessitats de les famílies i per les motivacions de determinades entitats del Tercer Sector Social. Aquests projectes s'han anat desenvolupant sense una estratègia conjunta ni un recolzament ferm per part de l'administració pública, donant lloc a un fenomen arrelat però altament atomitzat i heterogeni. Els autors de l'estudi reclamen una acció pública més decidida que ajudi a coordinar esforços i recursos, i a posar en valor tot el que aquestes iniciatives aporten a la societat.

Funcions polítiques

En termes polítics, la promoció de l'activitat agrària al territori AMB permetria avançar vers models agroalimentaris més propers a la sobirania alimentària, així com més eficients i sostenibles. Aquestes qüestions poden tenir sentit en un potencial escenari de crisi energètica, de impactes creixents del canvi climàtic, de globalització financera cada cop més desregulada i d'erosió del poder polític dels estats del benestar. En un futur escenari amb aquestes característiques, l'agricultura de proximitat pot jugar-hi un paper clau que caldria anar anticipant.

b) QUINES DIFICULTATS U OBSTACLES CALDRIA SUPERAR?

El debat han permès identificar diversos inconvenients i obstacles que previsiblement dificultarien la promoció d'activitat agrària al territori AMB. Es tracta d'una sèrie d'obstacles que caldria afrontar i tenir en compte a l'hora de desplegar qualsevol tipus d'iniciatives (polítiques) en aquest sentit.

Obstacles econòmics

Es preveu, en les circumstàncies actuals i amb el model agrari predominant, l'agricultura metropolitana tindria probablement poca rendibilitat econòmica, per diferents motius:

Per un costat, es considera que una producció agrària que aporti tots els valors assenyalats anteriorment, tindria dificultats per a competir en el mercat si els consumidors tenen en compte únicament el preu. És una producció que necessitaria ser valorada amb altres criteris, cosa que implicaria tenir en compte els seus impactes (positius) indirectes no monetaris. Però ho és d'ara el mercat no és capaç de fer-ho (o només molt minoritàriament).

Per un altre costat, es comenta que a dia d'avui, la majoria d'institucions (públiques i privades) encara no perceben la necessitat de fomentar una activitat econòmica d'aquest tipus al territori AMB. La inèrcia del model socioeconòmic vigent i de les polítiques que l'acompanyen no ho fan encara creïble.

En qualsevol cas, si els productors (i transformadors, comercialitzadors, etc.) tenen una renda insuficient, hi haurà un risc d'abandonament de l'activitat i s'incrementarà l'especulació del sòl. Caldria valorar fins a quin punt aquest procés beneficia o perjudica el conjunt de la societat del territori AMB.

Conflictes amb altres activitats econòmiques (i amb especulació urbanística)

La promoció de l'activitat agrària al territori AMB pot generar conflictes amb d'altres usos de l'espai en competència i amb major retorn econòmic.

Per un costat, és un tipus d'activitat que no és tan fàcil de compatibilitzar amb els usos socials i turístic-cultural associats a ella, que podrien tenir un gran protagonisme al territori metropolità. Fins i tot en cas que s'impulsi l'agroecologia metropolitana, hi ha un risc seriós de conflicte permanent amb les funcions no productives esmentades més amunt (ambientals, socials, serveis, etc.). En el context metropolità l'agricultura ho té difícil per a mantenir-se aliena als requeriments de totes aquestes altres funcions no productives, per la qual cosa caldria arbitrar mesures per a facilitar-ne la compatibilitat.

Per un altre costat, resulta evident que la competició amb altres usos del sòl es donaria sobretot amb l'ús especulatiu derivat de la pressió urbanística. Els propietaris de la terra poden ser molt sensibles a aquesta pressió, si no compten amb contrapesos. Se suggereix que caldria fer un esforç de visibilització (informació, educació) de les conseqüències d'aquest procés d'especulació urbanística per al conjunt de la societat i del territori de l'AMB. Una de les conseqüències és l'augment del preu del sòl, que comporta un molt difícil (o impossible) accés a la terra agrària.

S'observa també una potencial competència conflictiva entre les xarxes alimentàries alternatives (necessàries per a ver viable l'agroecologia metropolitana) i els canals estàndard de distribució alimentària, en particular amb les grans plataformes de distribució (que poden esdevenir un grup d'interès advers molt potent). Tot i això, també poden donar-se escenaris de complementarietat durant el període de transició.

Finalment, s'observa una possible competència amb altres territoris agraris no metropolitans (especialitzats en activitats primàries), que podrien perdre quota de mercat si es desenvolupa l'agricultura metropolitana. En cas que s'implementessin mesures de suport (públiques) a l'agricultura metropolitana, caldria evitar que fossin percebudes com a competència deslleial o greuges comparatius amb la producció d'altres indrets.

Dificultats agràries

El canvi de model agrari, la transició d'una agricultura convencional vers a models de caire agroecològic, és molt complex i no es pot fer sense polítiques de suport (com dècades enrere es va fer amb el pas del model tradicional al convencional, que va comptar amb poderosos mecanismes de suport estatal en formació, infraestructures, garanties de preus, etc.).

Aquesta transició requeriria inevitablement mesures de formació de la pagesia en el nou model, però també una regulació (polítiques públiques) que afavorís:

- Accés a la terra (amb el que comporta de problemes de titularitats, requalificacions, etc.)
- Estructures de suport (cooperatives, serveis agraris, plataformes logístiques, marques, etc.)
- Suport a la distribució (generació de xarxes alimentàries alternatives, circuits curts, etc.)
- Regulació d'usos agraris (limitar proliferació hivernacles, espais per a horts urbans, socials, etc. fora de les terres productives, etc.).
- Protecció contra robatoris
- Protecció contra certes plagues que poden impossibilitar l'activitat agrària (senglars, pardals, etc.) (en especial a les zones de muntanya).

Un altre aspecte considerat molt rellevant és la manca de personal agrari, qüestió que es relaciona amb l'envelliment de la pagesia i amb la manca de relleu generacional (i, per descomptat, amb la manca d'accés a la terra). Bona part de les mesures de promoció de l'activitat agrària al territori AMB haurien de proposar-se invertir aquesta tendència, generar una massa crítica de professionals agraris i un sector ben organitzat.

Conflictes amb infraestructures que travessen els espais agraris

L'activitat agrària al territori AMB està envoltada de polígons industrials, carreteres i infraestructures viàries, i compta amb una sèrie de dificultats derivades de les nombroses demandes urbanes que travessen el territori. Això genera diverses dificultats que qualsevol intent de promoure l'activitat agrària en aquest territori hauria d'abordar:

- Una important fragmentació dels camps (o unitats productives).
- Incrementa les dificultats de transport per a desplaçar-se d'uns camps a uns altres.
- Pèrdua constant del recurs sòl per nous creixements urbans i per la fragmentació per noves infraestructures (carreteres, vies de tren, pistes d'aeroports, etc.).
- Certes demandes urbanes (com la creixent demanda d'horts) poden afectar els espais productius (parcel·lació i canvis d'ús) i, per tant, amenaçar projectes agroecològics a mig o llarg termini.

En definitiva, es considera que el territori metropolità tal com està configurat actualment no és gaire apte per a desenvolupar una activitat agrària amb garanties. Per aquest motiu, se suggereix que el tipus d'agricultura professional periurbana hauria comptar amb algun tipus de protecció urbanística específica, perquè afronta una sèrie d'amenaques específiques derivades de la seva particular posició geogràfica.

Problemes ambientals i contaminació

S'observa que la promoció d'activitats agràries al territori AMB pot generar friccions amb altres polítiques ambientals, com la promoció de la biodiversitat, o entrar en competència amb certs processos ecològics, amb els usos de l'aigua, etc. Caldria, per tant, una regulació ecològica de tot el sistema, fent-ho compatible amb activitats agràries (cosa que restringiria les possibilitats de models agraris a implementar, en particular respecte el model convencional amb elevat ús d'agroquímics).

També se suggereix que hi ha una certa desconexió entre els patrons de producció agrícola i els patrons de consum i de residus en un mateix espai, cosa que pot generar contradiccions perquè el cicle ecològic no es tancaria de manera convenient.¹²

D'altra banda, l'agricultura metropolitana pateix moltes amenaces en termes de contaminació, a causa d'abocaments de contaminants per part d'altres activitats econòmiques predominants al territori metropolità:

- Contaminació del sòl.
- Contaminació dels aqüífers.
- Contaminació urbana que repercuteix directament sobre els cultius (partícules contaminants, aerosols, etc.).
- Contaminants químics a las explotacions.

També el cicle de l'aigua es veu seriosament afectat pel context metropolità. A més, amb el canvi climàtic és previsible que sorgeixin restriccions i competència entre diversos usos de l'aigua. No està

---

¹² Projectes com el 'Re-volta' impulsat per la Cooperativa Tarpuna, per a donar valor als residus i crear lligams d'economia circular de proximitat, són molt il·lustratius de les enormes possibilitats que hi ha per avançar en aquesta qüestió. (<http://tarpunacoop.org/economia-circular/>)

clar si està garantida la disponibilitat d'aigua a llarg termini, i probablement caldria dissenyar models de gestió hídrica més sostenibles.

Manca de reconeixement social i valorització des del consum

La taula de debat considera que des de l'esfera del consum encara no es té una valoració adequada de l'agricultura metropolitana. Fins ara només hi ha hagut una visió estètica, molt dependent de les modes, de manera que no es valora com a activitat econòmica i es promou una visió superficial i banal.

Se suggereix la necessitat de promoure una major consciència social i una més gran sensibilització sobre la importància i beneficis de consumir productes de proximitat, així com dels valors socials, econòmics i ambientals (com tots els esmentats en aquest document) que un sistema agroalimentari diferent pot comportar.

Es percep també una manca de consciència ciutadana sobre el funcionament del sistema agroalimentari vigent i les seves nombroses externalitats negatives. L'opinió pública no posa suficient atenció a la necessitat de tenir una agricultura resilient i capaç d'afrontar els impactes del canvi climàtic i de la crisi energètica en potència.¹³

També s'apunta a una manca d'articulació entre productors, consumidors i moviments socials en l'agroecologia. El disseny i gestió del sistema agroalimentari global tendeix a concentrar cada vegada més poder en més poques mans, amb la qual cosa les decisions sobre què produir i com fer-ho es poden veure cada cop més allunyades de les necessitats alimentàries, econòmiques, socials i culturals de les persones. Una nova agricultura metropolitana podria ser un contrapès a aquesta tendència (tenint en compte que difícilment es podria garantir l'autoabastiment amb el territori agrícola metropolitana).

Manca de suport polític

S'argumenten motius de manca de suport de les institucions polítiques a l'agricultura metropolitana, que poden tenir a veure amb les dificultats històriques que hem assenyalat més amunt. Es considera que, ara per ara, no hi ha ni els organismes adequats (es troba a faltar algun tipus de 'Consorci per l'agricultura metropolitana', o 'Mancomunitat d'agricultors', etc.), ni la planificació necessària. En aquest context, s'argumenta que el model agroalimentari predominant en el territori metropolitana és el que millor convé als interessos de les grans empreses agroalimentàries i exportadores, que no sempre es corresponen amb les necessitats locals.

---

¹³ Si s'han de prendre seriosament els advertiments de l'Agència Internacional de l'Energia, la crisi energètica és un fet i planteja reptes a tots nivells (<https://www.iea.org/about/faqs/oil/>), en particular pel que fa a un model agrari tan dependent del petroli.

3. PROPOSTES DE LA TAULA DE PARTICIPACIÓ

Les deliberacions en el si de la taula de debat sobre la recuperació de l'agricultura metropolitana han donat lloc a una sèrie de propostes:

— **Protegir els espais agraris periurbans:**

L'AMB hauria de desenvolupar eines de planificació del territori aconseguint un alt nivell de protecció al sòl agrari i amb un pla de recuperació de terres cultivables, tot creant figures estrictes de protecció dels espais agraris periurbans que evitès accions especulatives. També es demana que l'AMB impulsi un Pla Metropolità d'Espais d'Interès Agrari, amb una visió sistèmica a nivell de planejament i amb una conceptualització dels espais agroforestals en termes d'infraestructura verda. També es planteja la necessitat de contemplar accions de silvo-ramaderia (en col·laboració amb entitats especialitzades que ja treballen des de perspectives agroecològiques, com l'Escola de Pastors, per exemple). En el mateix sentit, se suggereix que la Generalitat hauria d'aprovar la Llei d'Espais Agraris (en procés de tramitació), que permetria preservar els espais d'alt interès agrari, així com mobilitzar terres en desús, per a tenir superfície agrícola en condicions de producció per avançar en la sobirania alimentària, garantir la gestió sostenible del medi i afavorir el relleu generacional. Se suggereix també la conveniència d'una Llei del dret a la terra (similar a la del dret a l'habitatge), que prohibeixi (o dissuadeixi de) deixar abandonades les terres cultivables (tal com es fa des de molt temps a França, per exemple).

Les polítiques de protecció s'haurien d'emmarcar en els conceptes de metabolisme, economia circular, serveis ecosistèmics, resiliència, agroecologia, etc. L'espai agroforestal s'hauria d'entendre com una oportunitat de millora i no pas com una càrrega limitant, cosa que suposaria un canvi substancial respecte a bona part de les polítiques de desenvolupament econòmic i urbanístic clàssiques. El manteniment del mosaic agroforestal esdevé una estratègia clau per al futur metropolità.

— **Compensar els serveis ecosistèmics facilitats per l'activitat agrària metropolitana:**

També es preveu la necessitat de compensacions als productors: abordar el cost territorial de la sostenibilitat amb ajuts a l'agricultura amb criteris agroecològics, a canvi dels serveis ecosistèmics i d'altres tipus que proporciona (per exemple, contracte agrícola a partir d'una ecotaxa).

— **Facilitar l'accés a la terra i l'acompanyament professional en nous models agraris:**

Calen també polítiques d'acompanyament als professionals i de foment per a les noves incorporacions, de joves, de persones immigrants, amb ajuts inicials, facilitació d'accés a la terra, etc.

— **Promoure la creació de xarxes alimentàries alternatives:**

Les xarxes alimentàries alternatives serien instruments imprescindibles per a l'èxit de la promoció agrària al territori AMB. En aquest sentit, es proposen polítiques actives de promoció dels circuits curts de comercialització, com per exemple:

- La creació/dinamització de mercats de pagès/locals a les ciutats metropolitanes.

- Afavorir que els comerços locals, restaurants, escoles, etc., treballin amb producte local de proximitat i/o ecològic.
- La creació d'una marca territorial pels productes que segueixin el model productiu proposat (agroecològic, proximitat, etc.).
- Suport al comerç local, per a que pugui inserir-se en els circuits de comercialització de productes alimentaris de proximitat.

— **Promoure la compra pública de productes agroecològics:**

El suport de l'administració pública també es planteja en termes de compra pública (menjadors comunitaris, etc.). S'esmenta que hores d'ara l'administració pública no s'ho creu gaire perquè la compra pública amb criteris agroecològics o de proximitat és encara molt escassa.

— **Reforçar el paper dels ajuntaments:**

Els ajuntaments haurien de recolzar els espais dedicats a l'agricultura en els respectius territoris, tot facilitant que les activitats agràries es puguin dur a terme sense entrebancs (protegint i regulant el pas de persones i animals, etc.). Els ajuntaments també poden jugar un paper clau en la gestió de la mà d'obra necessària per a dur a terme les activitats agràries, amb borses de treball, plans d'inserció laboral, formació, etc. Els Ajuntaments poden també vehicular terres abandonades dins el municipi (tant públiques com privades) cap a iniciatives agràries, per exemple a partir de bancs de terres. Caldrien polítiques actives de recuperació de terres no cultivades, així com potenciar cooperatives de productors, transformadors, consumidors, etc.

— **Dissenyar i promoure accions de sensibilització i comunicació:**

En els debats mantinguts s'ha posat molt d'èmfasi en la necessitat de la sensibilització i comunicació de totes aquestes qüestions. Caldria fer accions de sensibilització entre el consum. Promoure educació ambiental i educació en el consum de productes alimentaris, fent conscient la població dels beneficis socials, econòmics i ambientals de la producció de proximitat, i de la producció agroecològica. Però també accions de sensibilització entre els responsables polítics, que haurien d'estar més conscienciats de la importància de la protecció dels espais agroforestals metropolitans. Uns espais que podrien esdevenir un símbol de qualitat del territori AMB, en els que la gent s'hi pugui reconèixer i ser reconeguda.

— **Crear figures d'acompanyament (com els dinamitzadors locals agroecològics):**

El suport públic implicaria algun tipus de finançament, tot i que s'adverteix que la mera subvenció no donaria resultats necessàriament positius. Per això es proposen altres tipus de suport, com la creació de figures de 'dinamització agroecològica' en ajuntaments, consells comarcals i altres unitats territorials metropolitanes, convenientment finançats per a garantir projectes a mig i llarg termini. Aquestes figures tècniques donarien suport a les iniciatives locals, procurant treball en xarxa i facilitant l'accés a recursos diversos.

— **Promoure inversions en infraestructures:**

L'agricultura metropolitana necessitaria de tota una sèrie d'inversions i millores materials:

- Millora de sistemes de reg i desguàs.
- Protecció contra danys de fauna.

- Creació d'infraestructures agrícoles: Aigua, subministres, vigilància, camins, comercialització.
- Promoció de la recerca científica sobre varietats que es puguin cultivar amb criteris de sostenibilitat i eficiència alimentària i adaptades als requeriments locals. També sobre la transformació i comercialització de productes agraris. Recerca també sobre coneixement agrari tradicional.

— **Coordinació inter-institucional sobre el territori:**

Des del sector públic, les institucions que haurien de promoure l'activitat agrària metropolitana són totes les que tenen competències sobre el territori (ajuntaments, AMB, Diputació de Barcelona, Generalitat), i en particular les que s'encarreguen de l'ordenació territorial i urbanística. Caldria una coordinació entre les diferents administracions públiques amb competències sobre el territori, des d'un marc conjunt i amb accions transversals i coordinades. En tractar-se d'una problemàtica multifactorial i sistèmica, les propostes haurien de tenir dos nivells: un nivell de propostes concretes locals, i un altre de mesures de coordinació conjunta, des d'una visió àmplia i integrada.

— **Compliment de normatives ja existents:**

Caldria posar més esforços en complir normatives ja existents, com les actuals qualificacions urbanístiques del PGM, o les mesures del Pla de Gestió del Parc Agrari i del Pla Especial. Això requeriria un compromís polític.

La promoció de l'activitat agrària al territori de l'AMB correspondria a una aliança coordinada de diferents actors (administracions públiques, empreses privades, entitats comunitàries). Tot i que el protagonisme principal hauria de ser de la pagesia i de les entitats que formen part de la cadena agroalimentària, des de la producció al consum, cal advertir que les institucions públiques jugarien un paper clau com a facilitadores de nous models més adaptats a les exigències socials, econòmiques i ambientals dels nous temps (i dels que vindran).

CONSIDERACIONS FINALS

Per acabar aquest document volem fer esment d'un paràgraf del Dictamen sobre l'agricultura periurbana del Comitè Econòmic i Social Europeu, que posa de relleu la importància que ha assolit en l'agenda política europea tot el que el present text planteja:

“El distintiu comú dels espais periurbans és la precarietat territorial, ambiental, social, i el fet de configurar-se en les perifèries de les aglomeracions urbanes. És precisament l'agricultura professional que es desenvolupa en aquests espais la que es coneix com "agricultura periurbana". Al costat d'aquesta agricultura professional conviuen altres activitats relacionades amb el cultiu de plantes, que tenen fins recreatius, terapèutics, pedagògics, etc., o fins de creació i manteniment de paisatges (paisatgistes, jardineros, etc.). Aquestes activitats cobren una particular importància en algunes zones dels Estats membres. Es tracta d'espais rurals amb problemàtiques limitadores específiques que els diferencien d'altres espais rurals i que estan afectats per greus amenaces pel que fa a la seva continuïtat. Per contra, l'agricultura periurbana té, en bastants casos, una peculiaritat que ha d'aprofitar al màxim: les oportunitats que li ofereix la proximitat d'un mercat consumidor, la sensibilitat creixent dels consumidors en aspectes com la qualitat i seguretat alimentària i la demanda social de noves activitats (oci, formació, educació ambiental, turisme ecològic, etc.). Aquestes noves activitats complementàries permetrien diversificar el risc empresarial i millorar la renda agrària.”¹⁴

El context socioeconòmic de pèrdua d'oportunitats laborals i augment de l'exclusió social (derivades de la crisi econòmica) i les perspectives de futures crisis energètiques i ambientals (derivades del pic del petroli i del canvi climàtic) que amenaçaran la sostenibilitat del model agrari hegemònic i la seguretat alimentària de les ciutats, planteja la conveniència de dissenyar polítiques agroecològiques amb perspectiva de sobirania alimentària. Aquestes polítiques han aparegut en l'escenari català en temps molt recents, de fet abans de 2012 hagués costat trobar programes i mesures que es poguessin classificar com a tals (potser només algunes iniciatives d'horts urbans o d'agricultura social), però a partir de 2014-2015 hi ha una veritable eclosió de propostes i experiències desenvolupades sobretot per ajuntaments, sovint amb suport de Diputacions, Consells Comarcals, Consorcis locals o altres entitats supramunicipals.¹⁵ Evidentment, molt abans d'aquestes dates ja hi havia projectes

---

¹⁴ Dictamen del Comitè Económico y Social Europeo sobre «La agricultura periurbana» (2005/C 74/12) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A52004IE1209>)

¹⁵ És interessant al respecte la signatura del “Pacte de polítiques alimentàries urbanes de Milà” l'octubre del 2015 per part de més de 148 alcaldes i alcaldesses d'arreu del món (la de l'ajuntament de Barcelona entre elles), que ha suposat un nou punt d'inflexió que visibilitza i dona legitimitat a moltes d'aquestes polítiques, tot constituint un moviment internacional de ciutats que aposten per abordar el sistema alimentari d'una forma global, amb enfocaments que reconeixen l'alimentació en les seves múltiples dimensions, de necessitat humana bàsica, però també com a factor econòmic, territorial, i amb connotacions socials i culturals. El Pacte de Milà va ser un dels resultats de l'Exposició Internacional celebrada en aquella ciutat i va ser assumit per les Nacions Unides.

En aquesta línia, el 2016 es van donar els primers passos per a crear una Xarxa de Ciutats per l'Agroecologia, impulsada per l'Ajuntament de Saragossa (un dels 'ajuntaments del canvi' a Espanya), amb el suport de la Fundación Entretantos, sota el paraigua d'un projecte europeu LIFE, que té com a objectiu l'intercanvi d'experiències i coneixements sobre polítiques públiques agroecològiques

agroecològics al territori, però es tractava fonamentalment de iniciatives promogudes per moviments socials o entitats privades. D'alguna manera, les administracions públiques catalanes, en particular els governs locals, estan recollint una demanda social creixent tot impulsant polítiques públiques per a donar-hi resposta.

En aquest sentit, és previsible que aquestes polítiques es mantinguin en expansió durant molt de temps. De moment, a nivell local i, en un futur, si s'assoleix una massa crítica suficient, a un nivell de conques alimentàries o sistemes territorials més amplis, amb la qual cosa altres administracions es veuran interpel·lades. La dimensió territorial i les competències de l'AMB fan que aquesta institució pugui jugar un paper clau en la configuració d'un model agroalimentari més sostenible i resilient, amb beneficis socials i ambientals que, si no s'aprofiten, les administracions públiques hauran de compensar igualment en forma de costos d'altres tipus (serveis sanitaris, ambientals, socials, etc.).

Entre els obstacles per a la continuïtat d'aquestes polítiques cal esmentar la manca d'integració que, de moment, tenen amb altres accions de govern. És sabut que no és fàcil coordinar diferents polítiques sectorials, però els promotors de les polítiques alimentàries solen formar part de les baules més febles de l'administració local. Per això, el futur de les polítiques de promoció de l'activitat agrària metropolitana requeriria major compromís polític, una major solidesa organitzativa, així com una major integració territorial. El context socioeconòmic, energètic i ambiental cap al que ens dirigim probablement facilitarà (obligarà?) avançar en aquesta direcció.

(<http://www.ciudadesagroecologicas.eu/>). El 2017 es va consolidar la Xarxa en una reunió fundacional a la ciutat de València, a la que hi van assistir diversos ajuntaments catalans com els de Lleida, Granollers, Manresa o el Prat de Llobregat, que ja en formen part, i és previsible que se li'n vagin afegint d'altres.

PARTICIPANTS A LA TAULA DE PARTICIPACIÓ

Entitats participants:

Associació per la Defensa i Estudi de la Natura (ADENC), Manel Conill Llenas
Centre per la Sostenibilitat del Territori (CST), Coordinador, Llorenç Planagumà
Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans (IERMB – UAB), Cap de l'Àrea d'Ecologia i Territori, Joan Marull
Institut de Govern i Polítiques Públiques, Investigador, Josep Espluga Trenc
Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans (IERMB – UAB), Investigador, Claudio Cattaneo
Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans (IERMB - UAB), Investigadora, Marta Garcia Sierra
Particular, Anna Anglí
Pla Estratègic Metropolità de Barcelona (PEMB), Coordinador General, Oriol Estela
Pla Estratègic Metropolità de Barcelona (PEMB), Gabinet Tècnic, Irene Navarro
Simbiosy, Fundadora i Directora, Anna Lluís
Societat Catalana d'Educació Ambiental (SCEA), Josep Melero
Tarpuna. Coordinador, Josep Maria Vallès
Unió de Pagesos, Membre de la comissió permanent comarcal del Baix Llobregat, Lluís Parés
Xarxa de Custòdia del Territori, Coordinació Tècnica i Relacions Internacionals, Jofre Rodrigo
Donato Estudi - professional privat, J.Emili Donato

Administracions:

Ajuntament de Barcelona, Departament de Ecologia Urbana, Francesc Roma
Ajuntament de Cervelló, Tècnic de Medi Ambient, Rubén Domínguez
Ajuntament de Gavà, 2a Tinent d'Alcalde de Ciutat i Territori, Rosa Maria Fernández Labella
Ajuntament de Sant Cugat, Tècnica de Qualitat i Urbanisme, Helena Bech de Careda
Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló, 4rt tinent d'Alcaldia Regidor Economia i Hisenda i Promoció Econòmica, Alfonso Muñoz Saura
Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló, Regidor de Recursos Humans, Convivència i Seguretat, Jesús Blanco Flórez,
Ajuntament de Torrelles de Llobregat, Alcalde, Ferran Puig i Verdaguer
Ajuntament de Viladecans, Cap de Medi Ambient, Joan Ramon Lucena
Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), Cap de Gabinet de Presidència, Josep Maria Carrera Alpuente
Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), Director Planificació Estratègica, Francesc Magrinyà
Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), Cap del Servei d'Estratègia Urbana i Metropolitana, Víctor Ténez
Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), Tècnic Àrea de Promoció Social i Econòmica, José Luís Haro
Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), Tècnica del Servei Redacció Pla Director, Annalisa Giocoli
Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), Tècnica del Servei Redacció Pla Director, Teresa Gómez-Fabra
Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), Oriol Barba
Consell Comarcal del Baix Llobregat, Conseller de l'Àrea de Medi Ambient, Jesús Blanco Flórez
Consorci del Parc Agrari del Baix Llobregat, Gerent, Raimon Roda
Consorci Parc Agrari del Baix Llobregat, Tècnica, Gemma Francès

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Generalitat de Catalunya, Cap de Servei de Coordinació i Gestió territorial, Marta Esparza,

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Generalitat de Catalunya, Cap de la Secció de Gestió d'ajuts i desenvolupament rural, Miquel Baldi